

ΕΛΙΔΕΚ.
Ελληνικό Ίδρυμα Έρευνας & Καινοτομίας

Περιγραφή Χρηματοδοτούμενου Ερευνητικού Έργου
1η Προκήρυξη Ερευνητικών Έργων ΕΛ.ΙΔ.Ε.Κ. για την
ενίσχυση των Μελών ΔΕΠ και Ερευνητών/τριών και την
προμήθεια ερευνητικού εξοπλισμού μεγάλης αξίας

Τίτλος Ερευνητικού Έργου: Ανιχνεύοντας τον ρατσισμό στον αντιρατσιστικό λόγο:
Μια κριτική προσέγγιση στον ευρωπαϊκό δημόσιο λόγο για τη μεταναστευτική και προσφυγική κρίση

Επιστημονικός Υπεύθυνος: Αργύρης Αρχάκης

Φιλικός προς τον αναγνώστη τίτλος: Ανιχνεύοντας τον ρατσισμό στον αντιρατσιστικό λόγο

Επιστημονική Περιοχή: Κοινωνικές Επιστήμες

Φορέας Προέλευσης και Χώρα: Πανεπιστήμιο Πατρών, Ελλάδα

Φορέας Υποδοχής: Πανεπιστήμιο Πατρών, Ελλάδα

Συνεργαζόμενοι Φορείς:

Cardiff University, U.K.

The Open University U.K.

University of Neuchâtel, Switzerland

Università della Svizzera Italiana, Italy

University of Malta, Malta

Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών, Ελλάδα

Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Ελλάδα

Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης, Ελλάδα

Πανελλήνιο Δίκτυο για το Θέατρο στην Εκπαίδευση, Ελλάδα

Κέντρο Αριστείας «Πολυγλωσσία και Γλωσσική Πολιτική», Εθνικό και

Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών, Ελλάδα

TRACE

Ανιχνεύοντας τον ρατσισμό στον αντιρατσιστικό λόγο:
Μια κριτική προσέγγιση στον ευρωπαϊκό δημόσιο λόγο
για τη μεταναστευτική και προσφυγική κρίση

Ποσό Χρηματοδότησης: 161.700€

Διάρκεια Χρηματοδότησης: 36 μήνες

Ιστοσελίδα προβολής του Έργου : <https://trace2019.wixsite.com/trace-project>

Ερευνητική Ομάδα:

- Βίλλυ Τσάκωνα, Επίκουρη Καθηγήτρια, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών, Ελλάδα
- Ράνια Καραχάλιου, Μεταδιδακτορική Ερευνήτρια, Πανεπιστήμιο Πατρών, Ελλάδα
- Βάσια Τσάμη, Μεταδιδακτορική Ερευνήτρια, Πανεπιστήμιο Πατρών, Ελλάδα
- Αναστασία Στάμου, Αναπληρώτρια Καθηγήτρια, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Ελλάδα
- Αντώνης Σαπουντζής, Επίκουρος Καθηγητής, Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης, Ελλάδα
- Τερέζα Σπηλιώτη, Senior Lecturer, Cardiff University, U.K.
- Σταύρος Ασημακόπουλος, Senior Lecturer, University of Malta, Malta
- Κορίνα Γιαξόγλου, Lecturer, Open University U.K.
- Άννα Πιατά, Postdoctoral Researcher, University of Neuchâtel, Switzerland
- Δημήτρης Σεραφής, Postdoctoral Researcher, Università della Svizzera Italiana, Italy
- Ανθήππη Δούκα, Υποψήφια Διδακτόρισα, Πανεπιστήμιο Πατρών, Ελλάδα
- Κυριακούλα Τζωρτζάτου, Υποψήφια Διδακτόρισα, Πανεπιστήμιο Πατρών, Ελλάδα
- Αλέξης Λαζανάς, Μέλος ΕΔΙΠ, Πανεπιστήμιο Πατρών, Ελλάδα
- Ηλίας Σιάχος, Υποψήφιος Διδάκτορας, Πανεπιστήμιο Πατρών, Ελλάδα

Σύνοψη Ερευνητικού Έργου

Οι μαζικές προσφυγικές και μεταναστευτικές ροές στον ευρωπαϊκό χώρο κατά τα έτη 2015-2018 και οι επακόλουθες έντονες συζητήσεις σε παγκόσμιο επίπεδο, οδήγησαν στην **ανάδυση και την κυκλοφορία ποικίλων στάσεων και πρακτικών** εκ μέρους των ευρωπαϊκών κρατών, οι οποίες κυμαίνονται από αλληλέγγυες έως ξενοφοβικές.

Κύριος σκοπός του έργου

Ο **εντοπισμός και η κριτική ανάδειξη των υπόρρητων μηνυμάτων που αναπαράγουν ρατσιστικές πρακτικές και ιδεολογίες** στον αντιρατσιστικό λόγο της δημόσιας σφαίρας, ο οποίος πραγματεύεται μεταναστευτικά και προσφυγικά ζητήματα.

Η **αποκάλυψη ότι οι ρατσιστικές αντιλήψεις δεν καλλιεργούνται μόνο μέσα από τον λόγο μίσους που στιγματίζει και δαιμονοποιεί απροκάλυπτα τους μεταναστευτικούς και προσφυγικούς πληθυσμούς, αλλά και μέσα από τον (φαινομενικά) αντιρατσιστικό λόγο, ο οποίος, ενώ έχει στόχο να καταγγείλει ρατσιστικές πρακτικές, καταλήγει να απηχεί ανισότητες, να τις συγκαλύπτει και να τις αναπαράγει.**

Σύνοψη Ερευνητικού Έργου

Ειδικοί στόχοι του έργου

Η σύσταση ενός ψηφιακού σώματος αντιρατσιστικών (πολυτροπικών) κειμένων, με μιντιακά κείμενα (διαφημιστικές καμπάνιες, ειδησεογραφικά άρθρα, τηλεοπτικές εκπομπές, κινούμενα σχέδια) και θεσμικά κείμενα (εκπαιδευτικό υλικό, πρακτικά κοινοβουλευτικών συνεδριάσεων και άλλα πολιτικά και νομικά κείμενα).

Η επισημείωση και η ανάλυση του σώματος των αντιρατσιστικών κειμένων, ώστε να ανιχνευτούν κείμενα που έμμεσα αναπαράγουν κοινωνικές και/ή κοινωνιογλωσσικές ανισότητες: αυτά που δοκιμαστικά αποκαλούμε αντιρατσιστικά κείμενα ρευστού ρατσισμού (Weaver 2016).

Η διερεύνηση, βάσει των αρχών της Κριτικής Ανάλυσης Λόγου (ΚΑΛ), των ποικίλων γλωσσικών και άλλων σημειωτικών στρατηγικών με τις οποίες ο ρατσιστικός λόγος εμφιλοχωρεί στον αποκαλούμενο 'αντιρατσιστικό'.

Η δημιουργία μιας κριτικής εργαλειοθήκης που θα συμβάλει στη βελτίωση της κριτικής επίγνωσης τόσο των θεσμικών φορέων όσο και της εκπαίδευσης που προωθεί, μεταξύ άλλων, ζητήματα πολιτειότητας.

Η ενημέρωση και η ευαισθητοποίηση του κοινού γι' αυτού του είδους τον λανθάνοντα ρατσισμό μέσα από έντυπο υλικό, βίντεο και καμπάνιες στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης.

Πρωτοτυπία του Ερευνητικού Έργου

Η καινοτομία του έργου αφορά τη διερεύνηση της αντίφασης που εντοπίστηκε:

την ανίχνευση του ρατσισμού στον αντιρατσιστικό λόγο.

Για το σκοπό αυτό, επιχειρούμε μια εμπειριστατωμένη μελέτη του ρευστού ρατσισμού (Weaver 2016) που επωάζεται στον λόγο των μέσων ενημέρωσης και στον θεσμικό λόγο μετά τις μαζικές μετακινήσεις μεταναστών/τριών και προσφύγων.

Πιο συγκεκριμένα, η πρωτοτυπία του έργου μας εντοπίζεται:

στο θεωρητικό πλαίσιο

καθώς η μελέτη μας θα συμβάλει **στον προβληματισμό για τον αντιρατσισμό**, ο οποίος παραμένει μια λιγότερο διερευνημένη περιοχή στο πλαίσιο της ΚΑΛ και/ ή της Κριτικής Γλωσσολογίας,

στη σύνθεση ενός σώματος αντιρατσιστικών κειμένων

που μπορεί να περιέχουν **καλυμμένες ρατσιστικές απόψεις** σχετικά με τα πρόσφατα μεταναστευτικά και προσφυγικά ζητήματα. **Ένα ανάλογο σώμα αντιρατσιστικών κειμένων, από όσο γνωρίζουμε, δεν έχει ξαναδημιουργηθεί** -σε ελληνικό τουλάχιστον επίπεδο- και η σύνθεσή του θα είναι ωφέλιμη τόσο για την έρευνα όσο και για εκπαιδευτικούς σκοπούς,

Πρωτοτυπία του Ερευνητικού Έργου

στη μεθοδολογία

καθώς για την ανάλυσή μας θα εκμεταλλευτούμε ένα εύρος από κριτικά εργαλεία, τα οποία θα αποκαλύψουν τις κοινωνιογλωσσικές, κοινωνικοπολιτισμικές ανισότητες και τους αποκλεισμούς. Ο συνδυασμός

- της Λογο-ιστορικής προσέγγισης (Reisigl & Wodak 2001),
- του μοντέλου Αφηγηματικής Τοποθέτησης (Bamberg 1997/2004),
- της Γενικής Θεωρίας για το Γλωσσικό Χιούμορ (Attardo 2001),
- της Κριτικής Ανάλυσης Μεταφορών (Charteris-Black 2004) και
- της Κοινωνιο-σημειωτικής προσέγγισης (Van Leeuwen 2008)

θα μας επιτρέψει να δημιουργήσουμε ένα υβριδικό και καινοτόμο μεθοδολογικό εργαλείο, ειδικά διαμορφωμένο για τον εντοπισμό του ρευστού ρατσισμού στον αντιρατσιστικό λόγο, το οποίο θα απευθύνεται και σε μη ειδικούς/ές,

στις εφαρμογές του ερευνητικού έργου

συμπεριλαμβανομένης της εργαλειοθήκης και της ανάδειξης του κοινωνικού ρόλου της ακαδημαϊκής κοινότητας στην ενδυνάμωση της κριτικής επίγνωσης του ευρύτερου κοινού,

στην κοινωνική διάχυση των ευρημάτων μας

μέσω σύγχρονων τεχνολογιών (χρήση μιας ψηφιακής πλατφόρμας και οπτικοακουστικού υλικού) και εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων.

Αναμενόμενα αποτελέσματα & Αντίκτυπος του Ερευνητικού Έργου

Η κριτική εργαλειοθήκη για την ανίχνευση του ρευστού ρατσισμού σε αντιρατσιστικά κείμενα θα αποτελέσει ένα αποτελεσματικό μέσο για την αμφισβήτηση και την υπονόμηση ρατσιστικών απόψεων και συμπεριφορών και ακριβώς αυτός είναι ο μακροπρόθεσμος επιστημονικός και κοινωνικός αντίκτυπος του έργου μας.

Αντίκτυπος σε επιστημονικό επίπεδο

- Για πρώτη φορά, ο αντιρατσιστικός λόγος θα διερευνηθεί συστηματικά μέσα από τον (κοινωνιο)γλωσσικό φακό.
- Η δημιουργία ενός σώματος αντιρατσιστικών κειμένων είναι, από όσο γνωρίζουμε, η πρώτη αυτού του είδους και μέσω της ανοιχτής πρόσβασης θα είναι διαθέσιμο για ποιοτική και ποσοτική ανάλυση.
- Εκπαιδευτικό υλικό ανοιχτής πρόσβασης θα δημιουργηθεί για μαθητές/τριες και εκπαιδευτικούς, ώστε να μνηθούν στην αναγνώριση, αξιολόγηση και αμφισβήτηση των υπόρρητων ρατσιστικών πτυχών του αντιρατσιστικού λόγου σε καθημερινά κείμενα.
- Η εκπαίδευση των (μετα)διδακτορικών ερευνητών/τριών του έργου σε θέματα λανθάνοντος ρατσισμού.
- Ακαδημαϊκοί από διαφορετικά επιστημονικά πεδία και ιδρύματα απασχολούμενοι/ες στο έργο θα συμβάλουν στην πολύπλευρη κατανόηση του θέματος.

Δημοσιεύσεις (μέχρι σήμερα)

- Archakis, A. & Tsakona, V. (2021). “Greek migrant jokes online: A diachronic-comparative study on racist humorous representations”. *Internet Pragmatics*.
- Tsakona, V., Karachaliou, R. & Archakis, A. (2020). “Liquid racism in the Greek anti-racist campaign #StopMindBorders”, *Journal of Language Aggression and Conflict* 8 (2): 232-261.
- Τσάκωνα, Β., Καραχάλιου, Ρ. & Αρχάκης, Α. (2020). “Μετανάστευση και κριτικός γραμματισμός: Η περίπτωση του ρευστού ρατσισμού”. *Πρακτικά του 3^{ου} Διεθνούς Συνεδρίου (Λευκωσία, 11-12 Οκτωβρίου 2019): Γραμματισμός και Σύγχρονη Κοινωνία: Ταυτότητες, Κείμενα, Θεσμοί*, 525-539. Λευκωσία: Υπουργείο Παιδείας, Πολιτισμού, Αθλητισμού και Νεολαίας.

Αναμενόμενα αποτελέσματα & Αντίκτυπος του Ερευνητικού Έργου

Αντίκτυπος σε κοινωνικό επίπεδο

Καθώς ένας από τους στόχους του έργου είναι η **δημιουργία της εργαλειοθήκης**, η οποία θα ενισχύσει την **κριτική επίγνωση** εμπλεκόμενων φορέων σε μεταναστευτικά/προσφυγικά ζητήματα, θα επωφεληθούν από το έργο:

- **μαθητές/τριες και εκπαιδευτικοί,**
- **μη κερδοσκοπικοί οργανισμοί ανθρωπιστικής βοήθειας, οργανισμοί και πολιτικά όργανα** και όσοι/ες είναι υπεύθυνοι/ες για τη διαφήμιση εκστρατειών σχετικών με μετανάστες και πρόσφυγες,
- **εθελοντές/τριες, ερευνητές/τριες και πολίτες** ενδιαφερόμενοι/ες σε ζητήματα μετανάστευσης και (αντι)ρατσισμού και οι εμπλεκόμενοι/ες στη ψυχολογική υποστήριξη των μεταναστών/τριών και των προσφύγων.

Αντίκτυπος σε οικονομικό επίπεδο

Η αποκάλυψη των κρυφών πρακτικών ρατσισμού στην δημόσια σφαίρα μπορεί να συμβάλει **στην ενίσχυση του αντιρατσιστικού λόγου**, σε πολιτικές **χωρίς αποκλεισμούς** και τελικά σε μια πιο **δίκαιη αντιμετώπιση** των μεταναστών/τριών και των προσφύγων.

Η σημασία της χρηματοδότησης

1. **Δημιουργία ενός σώματος αντιρατσιστικών κειμένων** περίπου 500. 000 λέξεων και ενός υπο-σώματος με εντοπισμένα κείμενα που περιέχουν ρευστό ρατσισμό.
2. **Κριτική ανάλυση ενδεικτικών αντιρατσιστικών κειμένων** στα οποία εντοπίζεται ρευστός ρατσισμός και δημιουργία μιας κριτικής εργαλειοθήκης για την ανίχνευση του ρατσιστικού λόγου στον αντιρατσιστικό.
3. **Δημιουργία της ψηφιακής πλατφόρμας**, η οποία περιλαμβάνει: την ιστοσελίδα του προγράμματος, ενδεικτική ψηφιοποιημένη βιβλιογραφία, το ηλεκτρονικό σώμα των αντιρατσιστικών κειμένων, το επισημειωμένο υπο-σώμα των ‘ρατσιστικών’ αντιρατσιστικών κειμένων και την εργαλειοθήκη.
4. **Διάχυση ευρημάτων:**
 - Διάχυση σε κοινωνικό επίπεδο:** ιστοσελίδα προγράμματος και ιστοσελίδες μέσω κοινωνικής δικτύωσης, αφίσες και ενημερωτικά φυλλάδια, Τύπος, οπτικοακουστικό υλικό και διοργάνωση θεατρικών και εκπαιδευτικών εργαστηρίων.
 - Διάχυση σε επιστημονικό επίπεδο:** ανακοινώσεις σε διεθνή συνέδρια, δημοσιεύσεις σε έγκριτα διεθνή περιοδικά, διοργάνωση ενός διεθνούς συνεδρίου και επιμέλεια ενός συλλογικού τόμου.

ΕΛΙΔΕΚ.
Ελληνικό Ίδρυμα Έρευνας & Καινοτομίας

ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ

Λ. Συγγρού 185 & Σάρδεων 2
ΤΚ. 17121, Νέα Σμύρνη, Ελλάδα
210 64 12 410, 420
communication@elidek.gr
www.elidek.gr